

8 .- INTRODUCCIÓ A LA PSICOLOGIA CRIMINAL

Continguts

1 .- Concepte de Psicologia Criminal.

1.1 .- Marc disciplinari.

1.2 .- Definició de Psicologia Criminal

1.3 .- Principals àmbits d'estudi.

2 .- Personalitat.

2.1 .- Concepte, gènesi i desenvolupament.

2.2 .- El model de personalitat de Theodore Millon.

2.3 .- Estudis de personalitat amb més potencial agressiu

2.4 .- L'homicida en sèrie

2.5 .- L'agressor sexual

3 .- Antecedents històrics.

4 .- L'avaluació psicològica forense

1 .- CONCEPTE DE PSICOLOGIA CRIMINAL

1.1-Marc disciplinari

Abans de definir el concepte de Psicologia Criminal, és convenient definir alguns elements del marc disciplinari del qual parteix (la Psicologia) i d'aquell a la qual ofereix els seus coneixements (la criminologia).

Una de les definicions de Criminologia més parsimonioses, segons Garrido, Stangeland i Redondo (2001), és la de Hassemer i Muñoz Conde (1989): "ciència, que estudia el comportament delictiu i els sistemes socials emprats per al seu control". Els seus objectius són la descripció, explicació, intervenció i prevenció del comportament delictiu.

Les àrees d'estudi de la Criminologia giren al voltant del concepte de delictes. El contingut del que ha d'entendre's per delictes ve determinat per les normes jurídiques, socials i culturals imperants en cada societat determinada.

El delictes és concebut, segons alguns autors com Cohen i Felson (1979), com el conjunt d'interaccions que poden sorgir entre:

- una persona disposada a delinquir
- un objecte o víctima atractiu
- un control social (formal i informal) insuficient

Pel que fa al delinqüent, és probablement l'àrea d'estudi que ha donat lloc a un major nombre d'investigacions criminològiques i l'àrea d'estudi sobre la qual centrarà la seva atenció la Psicologia Criminal.

- qui són,
- quina és la seva forma d'actuar,
- quins han estat els seus motius per delinquir,
- quins factors l'han portat o facilitat la comissió del delictes,
- quines diferències existeixen entre diferents tipus de delinqüents,
- com aplicar tot aquest coneixement derivat de la recerca per la seva detecció, tractament i prevenció.

Respecte a la víctima del delictes:

- les seves característiques (factors de risc i factors que puguin ajudar a la prevenció dels delictes i a la protecció davant ells)
- efectes que produeix en elles el delictes (físics, econòmics, socials, psicològics ...)
- les conseqüències del seu pas pel procés penal (ex, victimització secundària).
- els factors associats a la decisió de denunciar i al procés de testificació.

Cal no oblidar que a més de ser objecte o subjecte del delictes, és un pilar bàsic en el sistema penal, ja que en moltes ocasions és la víctima qui activa el sistema de justícia mitjançant la seva denúncia i testificació.

Respecte a la segona part que defineix l'objecte de la criminologia, la reacció de la societat davant el comportament delictiu, s'estudien principalment els sistemes de control social, que es solen dividir en dos tipus:

- control formal (és el que exerceixen aquelles persones que tenen encomanada la vigilància, la seguretat o el control com a activitats professionals. ex, policies, jutges, fiscals, funcionaris de presons, etc) (sistema penal)
- control informal (és el realitzat per qualsevol persona que actua en un moment donat contra la delinqüència sense que el control del delictes sigui la seva activitat professional) ex, veïns del barri, treballadors d'una empresa, professors de l'escola, transeünts, ... Ells poden inhibir o dissuadir que es realitzin actes delictius, ja sigui pel seu propi interès personal, per l'interès de la col·lectivitat o per motius altruistes.

1.2.- Definició de Psicologia Criminal

Psicologia, del grec psikhe (buf vital, ànima), ciència que estudia els processos i estats vitals subjectius, les causes i els efectes, que s'associen segons determinades lleis. És tasca de la psicologia la investigació de les manifestacions psíquiques per a la descripció i explicació dels seus processos (psicologia bàsica: percepció, pensament, sentiment, motivació, intel·ligència i per a l'aplicació dels coneixements adquirits als requeriments de la vida cultural, social i econòmica psicologia aplicada: clínica, de l'educació, industrial, jurídica ,...)

La Psicologia Criminal és una branca aplicada de la psicologia que posa en relació determinades variables psicològiques amb el criteri pràctic de l'atemptat contra la norma jurídica. Tradicionalment, s'ha ocupat d'investigar el delinqüent, les motivacions de determinats delictes i les causes de la tendència a la criminalitat, és a dir, els seus factors endògens i exògens. Així, es posen en relació amb la criminalitat, per ex., Components estructurals i constitucionals de l'individu, influència del medi en què es desenvolupa, circumstàncies de la situació, l'edat, el sexe, variables de personalitat, intel·lectuals o cognitives, etc .

No obstant això, i atès que el contingut del que ha d'entendre's per delictes ve determinat per les normes jurídiques, socials i culturals imperants, i que en la noció de delictes s'interrelacionen múltiples factors, els plantejaments purament psicològics sobre la descripció i explicació de la criminalitat s'han anat ampliat, per ex., a anàlisi sociopsicològics o aspectes clínics i preventius de la conducta delictiva .

D'acord amb tot això, podem dir que l'objecte de la Psicologia Criminal és l'estudi científic dels determinants psicològics del comportament antisocial i delictiu. Amb aquesta finalitat, es formulen hipòtesis i teories psicològiques per a la descripció i explicació del comportament delictiu, a més de qüestions associades a la prevenció, resocialització i mesures pertinents de terapèutica.

Respecte a la seva metodologia, i seguint el mètode científic, es basa en:

- 1) l'observació del fenomen objecte d'estudi.
- 2) el plantejament d'hipòtesis.
- 3) la confrontació / refutació de les mateixes.

Les estratègies metodològiques utilitzades són de caràcter:

a) Experimental, crea les condicions per manipular les variables que incideixen en el comportament, basant-se en la premissa de causa-efecte.

b) correlacional, és l'estratègia metodològica més utilitzada en les investigacions realitzades dins del camp de la Psicologia Criminal i representa la variació o associació que es produeix entre diferents variables. La correlació existent entre dues o més variables pot ser de diferent signe:

Positiva: quan apareix una variable tendeix a aparèixer una altra.

Negativa: quan apareix una variable tendeix a desaparèixer l'altra.

1.3 .- Principals àmbits d'estudi.

L'interès de la Psicologia Criminal es centra en tots aquells factors psicològics que poden ajudar a descriure, explicar i predir el comportament antisocial o delictiu. El seu camp d'estudi és molt ampli i abasta multilaterals àrees, però potser sigui en l'àmbit d'estudi de les diferències individuals on els seus resultats han estat més productius. L'estudi de les diferències individuals es desenvolupa dins del camp de la Psicologia Diferencial i intenta analitzar i explicar la variabilitat del comportament humà, és a dir, què és el que diferencia un individu d'un altre, perquè davant iguals circumstàncies els individus actuen de diferent manera.

Dins d'aquest camp podem citar algunes de les àrees en què tradicionalment la investigació ha trobat més diferències i sobre les quals la Psicologia Criminal ha mostrat més interès.

- Edat
- Sexe

- Intel·ligència
- Personalitat

2.- PERSONALITAT

2.1.- Concepte, gènesi i desenvolupament

La personalitat es pot entendre com un patró complex de característiques interrelacionades, en gran mesura constants i no conscients que s'expressen de manera gairebé automàtica en les conductes humanes.

Emergeixen d'una matriu complexa en què estan presents disposicions biològiques i experiències d'aprenentatge, que aniran construint i desenvolupant la personalitat, entesa aquesta com la forma relativament estable (estil) de sentir, pensar i actuar de cada individu.

2.2.- El model de personalitat de Theodore Millon

El model de la personalitat de Millon pot ser estudiat en el text *Concepcions teòriques de Theodore Milió sobre els estils de personalitat de Maria Martina Casulla 2000*, ja que condensa adequadament les explicacions sobre la personalitat. Conté també els estils de Personalitat de Millon (MIPS) així com sobre la direcció de les escales de metes motivacionals en subjectes amb Trastorn de la Personalitat Antisocial.

2.3.- ESTILS DE PERSONALITAT AMB MAJOR POTENCIAL AGRESSIU

Podem sintetitzar fent la següent classificació:

- 1) Antisocial
- 2) Sàdic
- 3) Paranoide

NOTA (Tots aquests estils presenten variables d'inestabilitat, irritabilitat, conflictivitat interpersonal i intents autolítics, que són de major intensitat en els estils de personalitat negativistes)

LA PERSONALITAT ANTISOCIAL: METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS PROTOTIPS

a) METES MOTIVACIONALS

Cal referir atenent a l'existència, adaptació i replicació de les persones amb aquest tipus de trastorn antisocial

- 1 °) Existència: Si no hi ha expansió de la seva personalitat la seva preservació serà menor.
- 2 °) Adaptació: com més modificació de la seva conducta menor adequació al seu entorn social.
- 3 °) Replicació: com més gran sigui la seva individualitat menor serà la seva protecció.

b) CARACTERÍSTIQUES

Podem destacar les següents:

- 1 °) Impulsivitat (Actua de manera espontània i precipitada. És imprudent i no pensem fer seus actes. No considera o sospesa altres alternatives ni valora les conseqüències dels seus actes).
- 2 °) Cognitivament desviat (és a dir, menysprea els ideals tradicionals no accepta les normes socials i menysprea els convencionalismes).
- 3 °) autoimatge autònoma (És independent, valora el sentit de la llibertat i la seva autonomia. Les normes i limitacions socials li oprimeixen i no van amb ell desconfia dels altres i no creu en la lleialtat).
- 4 °) Interpersonals irresponsable (Es nega a fer-se càrrec de les seves responsabilitats personals, conjugals, laborals o econòmiques i es fica en la vida dels altres violant els seus drets i transgredint les normes socials a través de comportaments fraudulents o il·legals).
- 5 °) Insensibilitat l'estat d'ànim (És una persona dura i insensible, mancat d'empatia i de remordiment personal, amb poca tolerància a la frustració i amb quadres hostils d'irritabilitat).

c) VARIANTS DEL PROTOTIP

El trastorn antisocial de la personalitat admet, al seu torn, unes variants:

- 1r) El antisocial normal
- 2 °) L'antisocial cobdiciós

3r) El antisocial que defensa la seva reputació

4 °) L'antisocial arriscat

5 °) El antisocial nòmada

6 °) L'antisocial malevolent

SÀDIC, TRASTORN DE PERSONALITAT, METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS DEL PROTOTIP

a) TRASTORN DE PERSONALITAT SÀDIC

Aquests subjectes segueixen un patró de conducta cruel, vexatòria i agressiva que comença ja al principi de l'edat adulta i es manifesta a través de, almenys, quatre dels símptomes següents:

1 °) Utilització de la crueltat física (o la violència per tal d'establir una relació dominant i no només amb la finalitat d'assolir algun objectiu no interpersonal, com colpejar amb ànim de robar).

2 °) humiliar o donar un tracte vexatori (a algú en presència d'altres).

3 °) Tractar o castigar amb excessiva duresa (a algun subordinat).

4 °) Gaudir o divertir-se amb el patiment (físic o psíquic, d'altres persones i també amb animals).

5 °) Mentir (amb la finalitat de causar dany o ferir a altres i no només pel sol fet d'aconseguir alguna cosa).

6) Imposar la seva voluntat (sobre altres aconseguint atemorir i intimidar fins causar un veritable terror).

7) Restringir l'autonomia (de la gent amb la qual es té una relació més estreta).

8 °) Fascinació per la violència (les armes, les arts marcial, les ferides i les tortures)

b) METES MOTIVACIONALS

Cal referir atenent a l'existència, adaptació i replicació.

- 1 °) Existència (Si hi ha expansió augmentarà la preservació, és dir-se dona una inversió de polaritats).
- 2 °) Adaptació (Com més modificació d'hàbits menor adequació als mateixos).
- 3 °) Replicació (Si hi ha individualitat en el subjecte menor serà la seva protecció).

c) CARACTERÍSTIQUES

Les notes més comuns d'aquest tipus de subjectes són:

1 °) Excessivament precipitats (Estan predisposats a reaccionar amb explosions emocionalment sobtades i brusques. Reaccionen de manera imprudent, els atrauen els desafiaments, el risc i semblen insensibles al dolor i al càstig).

2 °) En les seves relacions amb les altres persones són aspres (Manifesten satisfacció al intimidar, coaccionar i humiliar als altres i solen expressar-se verbalment de manera abusiva. Els agrada. Fer comentaris socialment humiliants i mostren un comportament físic rude)

3 °) Són cognitivament dogmàtics (és a dir, són rígids i tancats i s'obstinen constantment a sostenir els seus prejudicis. Són autoritaris i socialment intolerables)

4 °) Mantenen una autoimatge combativa (Es senten orgullosos de veure's a si mateixos com a persones competitives, poderoses, enèrgiques i obstinades).

5 °) Ostenten representacions objectables perniciosos (Les representacions interioritzades del seu passat inclouen relacions primerenques que van generar fortes energies agressives i conductes malvades, així com la manca de records sentimentals positius, afectes tendres i sentiments de culpa i de vergonya).

6 °) Presenten un mecanisme d'aïllament (que els fan actuar a sang freda i no semblen tenir consciència de l'impacte dels seus actes destructius. Veuen a les persones contra les que actuen com a simples objectes impersonals).

7 °) Mantenen una organització eruptiva (La seva estructura està composta per una sèrie de controls, defenses i canals d'expressió adequats, però, l'emergència de poderoses energies de naturalesa agressiva i sexual amenacen de produir poderoses i brusques explosions que periòdicament sobrepassen els controls que en altres situacions són perfectament controlables).

8 °) Tenen un estat d'ànim hostil (amb un temperament excitable i irritable que es transforma en discussions i en clara bel·ligerància física. Són persones cruels i malvades l'únic interès és fer mal i perseguir als altres).

d) VARIABLES DEL PROTOTIP

Del tipus comú o general de trastorn de personalitat sàdic poden, al seu torn, aparèixer unes variants com:

- 1r) El sàdic normal
- 2) El sàdic explosiu
- 3r) El sàdic tirànic
- 4 °) El sàdic que es fa respectar
- 5 °) El sàdic feble

PARANOIDE: CRITERIS DIAGNÒSTICS DEL TRASTORN DE PERSONALITAT, METES MOTIVACIONALS, CARACTERÍSTIQUES I VARIANTS DEL PROTOTIP

a) CRITERIS DIAGNÒSTICS

Aquests subjectes, en general, mantenen un patró de desconfiança i suspicàcia des de l'inici de l'edat adulta, de manera que les intencions dels altres són interpretades com malicioses. Per apreciar aquest tipus de trastorn s'han de donar, almenys, quatre o més de les següents circumstàncies:

- 1 °) Sospitar (sense base suficient, que els altres es van a aprofitar d'ells, els van a ocasionar algun dany o els van a enganyar).
- 2 °) Preocupació per dubtes no justificades (sobre la lleialtat o fidelitat dels amics, socis o propers).
- 3 °) Reticència a confiar en els altres (per por injustificat que la informació que comparteixin hagi de ser utilitzada en contra).
- 4 °) Albirar significats ocults (en les observacions o fets més innocents com si fossin degradants o amenaçadors).
- 5 °) Percebre atacs contra la seva persona o la seva reputació (que, en realitat, no són aparents per als altres, encara que ells estan predisposats a reaccionar amb ira o contraatacar).
- 6 °) Sospitar (repetida i injustificada que el seu cònjuge o la seva parella li és infidel).

b) METES MOTIVACIONALS

Cal referir -atenent a la seva existència, adaptació i replicació.

1 °) Existència: A menor expansió menor preservació.

2 °) Adaptació: A menor modificació d'hàbits menor adequació a la vida social.

3 °) Replicació: A menor individualitat menor protecció.

c) CARACTERÍSTIQUES DE LA PERSONALITAT PARANOIDE

Com notes més característiques d'aquest tipus de trastorn podem destacar les següents:

1 °) expressivament defensiu (Són subjectes vigilants i solen estar en alerta permanent per anticipar-se al menyspreu i enganys als que creuen estar sotmesos i es resisteixen tenaçment a les fonts d'influència i control externs).

2 °) Interpersonals provocatius (Adopten actituds busca-raons, hostils i poc inclinades cap als coneguts recents. Generen quadres de exasperació i ira, sobretot, quan volen comprovar el grau de lleialtat dels altres cap a la seva persona i guarden una preocupació inquisidora per les intencions ocultes) .

3 °) Cognitivament suspicços (desconfien cínicament i sense motiu dels altres, incloent familiars, i busquen significats ocults en els temes neutres. Exageren la més mínima dificultat com si es tractés de segones intencions i traïcions).

4 °) autoimatge inviolable (Solen utilitzar idees persistents de autoreferència, se senten importants i molt orgullosos de la seva independència, encara que amb intensos temors de perdre la identitat i el poder d'autodeterminació).

5 °) Representacions objectables inalterables (Aquests subjectes solen representar en el seu interior relacions primerenques significatives que acabaran configurant d'una manera fixa i implacable).

6 °) Organització inflexible (Solen mantenir rigidesa en els canals d'afrontament defensiu, en la mediació de conflictes i en la necessitat de gratificacions. Tot això genera en ells una estructura massa excitable i tensa que juntament amb l'estrès acumulat, poden precipitar, tot i no que hi hagi anticipació, a frustracions o explosions internes).

7 °) Mecanisme de projecció (rebutgen els trets i motius indesitjables i els atribueixen als altres. Cecs als seus propis comportaments i característiques, estan sempre alerta. I són hipercrítics amb característiques similars en els altres).

8) Estat d'ànim irascible (Presenten un procedir fred, taciturn, groller i mancat d'humor. Intenten semblar que no tenen emocions, però són inquietos, envejosos, gelosos, ràpids a ser ofesos personalment i colèricament reaccions).

d) VARIANTS DEL PROTOTIP

Dins de la casuística general d'aquest tipus de trastorn apareixen altres variants com:

1^a) El paranoide d'estil normal

2^a) El paranoide fanàtic

3^a) El paranoide maligne

4^a) El paranoide obstinat

5^a) El paranoide querulant

6^a) El paranoide insular

2.- PSICOLOGIA DELS HOMICIDES I ASSASSINS EN SÈRIE

Són diversos els autors que s'han dedicat a l'estudi i investigació dels homicides i assassins en sèrie des de la perspectiva de la Psicologia criminal.

A) PSICOLOGIA DE L'HOMICIDA

Podem citar, entre altres autors, a

a) MEGARGEE

:Aquest autor classifica els homicides en:

1 °) Assassins sobrecontrolats (que responen amb passivitat a les provocacions i es van omplint de ressentiment fins explotar amb gran violència. És l'exemple del volcà que ja no pot contenir i entra en erupció).

2 °) Assassins subcontrolats (que responen agressivament de manera habitual i, encara que la violència desplegada és menor, però, és més freqüent).

b) BLACKBURN:

En un hospital psiquiàtric va obtenir quatre categories de homicides:

1^a) Paranoic agressiu

2^a) Depressiu

3^a) repressor sobrecontrolat

4^a) Psicòpata

B) Biron, YUCKOVIC I DJURIC:

Aquests investigadors van aplicar a la població reclusa homicida d'una presó una sèrie d'entrevistes i amb informes de d'altres reclusos, obtenint quatre grups:

1 °) hipersensitius -agressius (classificar a 46)

2 °) Normals (classificar a 26)

3 °) psicopàtics (classificar a 16)

4 °) Psicòtics (classificar a 5)

- Els hipersensitius agressius van mostrar:

- Elevació en Pa

- baixa tolerància a la frustració

- Introversió

- Propensió a les reaccions violentes

- Greus problemes de relació amb els altres

- Egocentrisme i rigidesa

- Els psicòtics mostren:

- símptomes d'alienació

- al·lucinacions
- Els psicopàtics mostren:
 - egocentrisme
 - irresponsabilitat
 - rebuig de normes socials i morals
- Els normals no van mostrar signes rellevants de patologia psíquica, encara que algun va presentar un subtipus de sobrecontrolat.

B) ROL ETIOLÒGIC DE L'AGRESSIÓ AL HOMICIDI

En els tipus psicòpata i hipersensitius, les manifestacions agressives juguen un paper rellevant, ja que l'agressió sembla formar part de l'estructura de la seva personalitat, el que unit al fet que tenen un mecanisme de control disminuït i a altres aspectes situacionals facilitadors, poden dur-los al homicidi.

En el grup "normal", l'agressió no tendeix a exhibir o reprimir-se en excés i en aquests subjectes l'acte agressiu en si és una resposta de reacció i no un reflex de l'estructura de la personalitat.

C) ETIOLOGIA DE L'ASSASSÍ EN SÈRIE

Entre les causes que originen aquest tipus de conductes homicides podem destacar les següents:

- 1 °) Recerca d'excitacions
- 2 °) Dissociació
- 3 °) Sentiment grandiloqüent del "jo"
- 4 °) Rellevància d'una socialització plena d'abusos i violència
- 5 °) Són psicòpates (i, com a tals, no necessiten de situacions límit per actuar).

C) TEORIA DE L'ESTIL DE VIDA CRIMINAL (MODEL DE WALTERS 1990)

Walters ens parla de quatre elements o factors en la seva teoria d'estil de vida criminal:

1 °) Condicions: Són aquells factors psicològics, socials i fisiològics que predisposen al subjecte a l'estil de vida criminal.

2) Elecció: Ve referida a la presa de decisions.

3 °) Cognició: Les permetrà filtrar la realitat de manera que es validi el desig de fer mal.

4 °) Conducta: Té com a finalitat la violació de les regles socials i morals, la intrusió interpersonal, la autoindulgència i la irresponsabilitat.

5.- DELICTES SEXUALS

A) AGRESSIÓ SEXUAL

Per cada delicte sexual detectat hi ha cinc que no arriben a conèixer-se. Dels estudis realitzats per diferents autors sobre mostres de violadors i víctimes d'aquest tipus d'agressió sexual, en els anys 80, podem treure les conclusions següents:

a) Tenen lloc amb més freqüència:

- A la casa de la víctima, sobretot en les grans ciutats.

- En cotxes a localitats petites

- Durant la nit, en la foscor i, generalment, en dissabte

b) Les víctimes són dones en la seva majoria joves i solteres (16 a 25 anys).

B) CARACTERÍSTIQUES DELS AGRESSORS SEXUALS

a) Homes joves (de 16 a 30 anys)

b) Classe socialment baixa

c) La meitat d'ells eren casats

d) El 60% tenia fills

e) La majoria tenia antecedents delictius:

1 °) El 25% havia violat anteriorment

2 °) El 33% havia comès delictes violents anteriorment

3 °) La reincidència en la violació no superava el 10%

C) TIPOLOGIA DE DELINQÜENTS SEXUALS

Anem a partir de la classificació que va fer COHEN (1971) i la que, posteriorment, van fer PRENTKY ET AL (1985).

a) CLASSIFICACIÓ DE COHEN

1 °) Violador per desplaçament (Aquest tipus d'agressor sexual comet l'agressió com un sentiment de còlera cap a la seva víctima que, generalment, sol ser la seva núvia o esposa)

2 °) Violador compensatori (Amb l'agressió aconsegueix satisfer les seves necessitats sexuals que no aconsegueix fer-les per vies normals)

3 °) Violador de difusió sexual agressiva (És l'agressió sexual més greu ja que el violador és un subjecte sàdic a qui excita el patiment de les seves víctimes).

4 °) Violador impulsiu (No sol planificar la violació i actua si l'ocasió se li ofereix durant la comissió d'altres delictes).

b) CLASSIFICACIÓ DE PRENTKY ET AL

Aquests autors van combinar tres factors:

1 °) El significat de l'agressió

Aquests autors veuen el significat de l'agressió sota una doble perspectiva:

- Categoria instrumental: que utilitza el violador com a instrument per aconseguir la submissió de la víctima

- Categoria expressiva: que es reflecteix de manera especial mitjançant l'exercici de la violència.

2 °) Significat de la sexualitat

Aquests autors ens donen a conèixer les conductes d'índole sexual:

- La violació compensatòria: és a dir, el que pretén l'acte sexual és expressar alguna fantasia prèvia.
- La violació d'explotació: que té unes connotacions agressiu compulsives.
- L'agressió de còlera desplaçada: que neix com una expressió de ràbia i fúria de l'agressor.
- L'agressió sàdica: que és la més violenta i agressiva de totes.

3 °) El grau d'impulsivitat

Podem distingir segons sigui:

- Violació amb alta impulsivitat: sobretot en subjectes amb baixa competència psicosocial.
- Violació amb baixa impulsivitat: que és més pròpia de subjectes introvertits.

D) ESTUDIS DEL ARAOUSAL o excitació sexual dels violadors

De les investigacions desenvolupades per Sutge (1989) podem treure les següents conclusions:

- a) Els violadors resultaven més estimulats que els no violadors per escenes de sexe no consentit.
- b) Els no violadors eren més estimulats per sexe consentit o normal.
- c) Els violadors tenen preferència pel sexe agressiu perquè s'exciten més actuant d'aquesta manera. És el que es coneix com a "hipòtesi de preferència".
- d) La relació entre estimulació sexual i resposta d'excitació no és tan senzilla de detectar, de manera que s'ha suggerit la probable mediació entre el factor cognitiu i el d'actitud.

E) COMPETÈNCIA PSICOSOCIAL DELS VIOLADORS I PREDICCIÓ DEL RISC D'AGRESSIÓ SEXUAL

a) COMPETÈNCIA PSICOSOCIAL DELS AGRESSORS SEXUALS

És una condició necessària perquè la conducta sexual sigui apropiada o consentida, encara que, de vegades, alguns subjectes són incompetents psicosocialment per aconseguir relacions sexuals consentides i en aquests casos, no dubten a acudir a les violacions

b) PREDICCIÓ DEL RISC DE L'ABÚS SEXUAL

Ho anem a estudiar des de dues perspectives:

1 °) Des del sistema de justícia penal: que és qui ha de decidir sobre els riscos que existeixen en relació a la reincidència en aquests delictes dels delinqüents més perillosos.

2 °) Des del sistema penitenciari: que ha d'atendre a situacions especials com les relatives a concessions de

permisos de sortida, escurçament de condemna per aplicació de beneficis penitenciaris, la concessió del règim obert i la llibertat condicional.

F) PREVISIÓ DEL RISC DE COMPORTAMENTS DELICTIUS I DEL RISC DE REINCIDÈNCIA EN CONDUCTES DELICTIVES

a) PREVISIÓ DEL RISC DE COMPORTAMENTS DELICTIUS

Respecte a les mesures previsoras de disminuir riscos en els comportaments delictius, no tots els autors opinen d'una forma similar. Així:

1 °) Howells (1987) opina que "les prediccions psicologies i psiquiàtriques sobre la violència han manifestat reiteradament la seva pobresa. I inexactitud".

2 °) LITWAK I Schlesinger (1987), han manifestat la seva plena confiança en les ciències de la salut mental a l'hora d'avaluar i diagnosticar el risc de comissió de nous delictes.

3 °) CONCLUSIÓ: Es fa necessari efectuar prediccions encara a risc de poder equivocar-nos, si amb això aconseguim beneficis individuals i socials

PREVISIÓ DEL RISC DE REINCIDIR EN CONDUCTES DELICTIVES

Respecte a aquest tema hem de fer les següents observacions:

1) En matèria delictiva i de conducta humana, és impossible, ara per ara, fer prediccions exactes sobre comportaments futurs.

2 °) Les ciències criminològiques i psicològiques només poden operar en termes de probabilitats.

3 °) La utilització de variables diverses pot portar a conclusions probabilístiques, de major o menor risc, que un subjecte hagi de cometre o no nous delictes.

4t) L'edat, les experiències i aprenentatge previs, l'educació, les connexions familiars i socials, la intel·ligència, les habilitats socials, les actituds, els valors, la salut, etc són bons predictors de la conducta delictiva.

G) CONCLUSIONS SOBRE ELS AGRESSORS SEXUALS

Per acabar amb el tema dedicat als delictes sexuals podem concloure dient:

a) Segons investigacions psicopatològiques, els violadors no són subjectes pertorbats amb diagnòstics formals de quadres psicopatològics, llevat d'excepcions.

- b) Els qui cometen violacions, majoritàriament no tenen antecedents penals i la seva reincidència posterior és baixa (nota: citem fonts de REDONDO, FUNES i LUQUE 1993).
- c) Els delinqüents sexuals representen només el 4% del total dels reclosos en institucions públiques, per això no convé focalitzar l'atenció excessivament en aquest tipus de delinqüents en detriment de la resta de la població reclusa.

3.- ANTECEDENTS HISTÒRICS

L'interès per conèixer les claus de la propensió personal a la criminalitat ha estat present durant segles en la filosofia i en les observacions precientífiques. Més tard, la introducció del positivisme com a via de coneixement va propiciar el que un bon nombre d'estudiosos emprenguéssin una anàlisi sistemàtica de les tendències biopsicològiques a la delinqüència.

La Psicologia Criminal (emfatitza la importància de les variables individuals, -psicològiques- en l'explicació de la delinqüència), juntament amb la Biologia Criminal (emfatitza la importància de les variables individuals -biològiques-) i la Sociologia Criminal (emfatitza la importància de les variables socials), s'inscriuen dins del context positivista de l'estudi del crim, és a dir, a partir que l'aparició de l'Escola positivista que va marcar el naixement de la criminologia com a ciència empírica autònoma.

En aquest apartat, més que realitzar un rastreig cronològic exhaustiu i detallat del desenvolupament criminològic, es pretén mostrar una panoràmica del teló de fons històric, social i institucional que ha anat forjant el procés pel qual les variables individuals (entre elles, les de personalitat) han anat perdent i posteriorment recuperant terreny dins del pensament criminològic, detenint-nos en aquelles fites que en major mesura han contribuït a configurar la polèmica.

Per a l'estudi d'aquest apartat serveix el text de "El individual i allò social en el pensament criminològic" del llibre "Personalitat i Delinqüència" de Romero. Sobral i Luengo (1999). També la teoria de Lombroso i de la Tipologia de Sheldon com a complement del text.

3.1.- Etapa- precientífica: Fisionomia. Frenologia. Antropologia i psiquiatria.

Fisionomia - Idea principal: estreta interconnexió entre l'aparença externa de l'individu i les seves característiques psicològiques, entre el somàtic i el psíquic. (Precursor remot Aristòtil) la personalitat de l'individu, la seva ment i la seva emocionabilitat poden ser definides pels seus trets facials i per les seves expressions.

- Mètode d'estudi: observació i anàlisi aparença externa (anomalies en cap front orelles, nas) i expressió corporal (ulls, riure, plor) a través de visites a reclusos, pràctica de necròpsies, etc.
- Comportament Criminal = conseqüència de diverses condicions físiques anormals. Deformitats corporals correspondència amb defectes anímics com la tendència criminal.
- DELLA PORTA (1535-1616) tècnica observació expressió corporal, De humana physiognomia, 1586
- LLAVA'T (1741-1801) "Tot el que succeeix en l'ànima de l'home, es manifesta en el seu rostre, la seva bellesa o lleïtor es corresponen amb la bondat o la maldat d'aquella" "la veritat embelleix i el vici desfigura". Retrat robot del "home de maldat natural"

FRENOLOGIA (inicialment "craniologia")

- Idea principal: cadascuna de les funcions psíquiques i emocionals té una localització cerebral concreta.
- Mètode estudi: Observació del crani, de les seves protuberàncies i concavitats. Buscaven una base fisiològica del comportament,
- Comportament criminal: com a conseqüència de malformacions cerebrals i cranials
- GALL (1758-1828), mapa cerebral dividit en 38 regions, cada instint bàsic de la persona tenia una localització en una de les regions. Per Gall "el crim és causat per un desenvolupament parcial i no compensat del cervell, que ocasiona una hiperfunció de determinat sentiment". Va creure haver pogut localitzar en diversos punts del cervell un instint d'agressivitat, un instint homicida, un sentit del patrimoni, un sentit moral, etc. El 1812 la seva teoria va ser prohibida a Viena per considerar contrària a la moralitat i a la religió.
- Spurzheim (1776-1832), deixeble, va continuar obra, mantenint que moltes malalties mentals eren afeccions cerebrals. De el procedeix la paraula "Frenologia"
- LAUVERGNE (1796-1859) metge de presons francès. Condió criminal = defectuós desenvolupament del cerebel (tesi de Voisin en cerebel es localitzen principals reguladors de la vida afectiva i social, els instints bàsics) Retrat -robot delinqüent (precursor DNAT Lombroso, com ser hipoevolucionat)
- SEOANE I Sobral (Valladolid, 1791-1870)

- Cubí i SOLER (mallorquí, 1801-1875) considerat precursor Lombroso. Encunya l'expressió "criminal nat" associant amb el tipus hipoevolutiu i caracteritzant no només pels seus estigmes físics sinó pels trets psicològics de la personalitat.

Aquestes dues escoles encara rudimentàries, van obrir els ulls sobre la idea que hi havia algun tipus de vinculació entre el físic i el mental (posteriorment molt important per al desenvolupament de la Neurofisiologia, la Neuropsiquiatria i sobretot la Psicobiologia de la delinqüència)

ANTROPOLOGIA

- Mètode empíric. Enfocament determinista.
- Influència obra DARWIN (1809-1882). Assumeixen tres postulats:
 -
 - 1.- El delinqüent com subtipus hipoevolutiu
 - 2.- La transmissió hereditària
 - 3.- Imatge de l'home no antropocèntrica
- WILSON i BROCA Estudi d'anomalies en cranis de delinqüents
- THOMPSON (1810-1873) caràcter hereditari degeneració física i mental en delinqüents habituals
- LUCAS (1805-1885) Enuncieu concepte de "atavisme"
- Maudsley (1835-1918) Criminal varietat degenerada del gènere humà. Una subespècie inferior els estigmes es perpetuen per via hereditària. "No té sentit moral i sol evidenciar trastorns mentals i altres tares que arrossega la seva família, ja que a través del delictes criminal exterioritza els seus impulsos malaltissos. La manca de sentit moral podria ser degut a un dèficit congènit en l'organització de la ment"

PSIQUIATRIA

- Relacionen delinqüència i conducta criminal amb trastorn o alteració mental
- PINEL. Mania sense deliri: accions atípiques i agressives

- Rush. Insensibilitat moral, defecte congènit desconegut
 - Pritchard. Insanitat moral, principis pervertits
 - KOCH. Psicopatia inferior, variant anormal del caràcter congènita i per problemes psíquics.
 - KRAEPELIN. Personalitat psicopàtica.
 - SCHNEIDER. Categories psicopàtiques. Diferent de malaltia mental
- 3 2 .- Etapa científica: Escola positivista Italiana i derivacions
- ESCOLA CLÀSSICA front escola positivista
 - Delicte ens jurídic -> Delicte fet natural i social
 - Origen acte delictiu: Lliure albir -> Origen acte delictiu: Determinisme
 - Responsabilitat moral -> Responsabilitat social
 - Pena retribució -> Sanció tractament
 - Pena proporcional al delicte i al dany -> Sanció proporcional a perillositat
 - Pena restableix ordre jurídic -> Mesura protegeix l'ordre social
 - Classificació de delictes -> Tipus i classificació de criminals
 - Mètode lògic, abstracte i deductiu -> Mètode inductiu- experimental

4 .- L'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA FORENSE

A) CONCEPTE D'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA EN RELACIÓ A LES SEVES METES

a) INTRODUCCIÓ

L'avaluació clínica és el procés mitjançant el qual els clínics obtenen la comprensió del pacient per prendre decisions de matèria informada. L'objectiu fonamental és, per tant, descriure al subjecte de forma tan completa com sigui possible en totes les seves facetes, tenint en compte a més de la descripció, la predicció.

b) CONCEPTE

L'avaluació psicològica aplicada es pot definir com "la utilització clínica dels tests psicològics per facilitar l'avaluació de la personalitat".

El psicòleg clínic té els seus rols en: Psicologia de la salut, Neuropsicologia, Avaluació psicològica de la anormalitat i en Psicologia forense.

B) AVALUACIÓ PSICOLÒGICA FORENSE

a) INTRODUCCIÓ

- El jutge és qui resol sobre l'oportunitat d'ordenar el reconeixement pericial.
- Per a la petició d'un dictamen pericial psicològic o psiquiàtric, el jutge ha de fixar clarament els termes sobre els quals ha de versar la perícia.
- La comesa de el perit forense es realitza amb els instruments propis del seu mètode. La seva tasca es pot veure afectada per la confiança del subjecte avaluat, per les coordenades d'emissió del diagnòstic i per la finalitat no terapèutica de la seva intervenció.
- Els pèrits han de fer constar d'una manera clara sobre la manera en què han procedit a l'hora d'emplenar el peritatge i en quins arguments es fonamenten les conclusions a què han arribat.
- La perícia tindrà una finalitat probatòria i no terapèutica.

b) OBJECTIU

La comesa principal de la perícia psicològica forense és realitzar un estudi de les dimensions positives i negatives del subjecte, per ajudar en la decisió que prengui el jutge o el Jurat.

c) LES TÈCNIQUES D'AVAUACIÓ

Es dirigeixen al subjecte en concret per analitzar els tipus de comportament, capacitat intel·lectual, estat neurològic, així com la competència per testificar (nota: alguns subjectes sotmesos a estudis pretenen donar una imatge distorsionada per obtenir algun benefici).

C) LES CLÍNiques MÈDIC FORENSES

- a) Les clíniques mèdic forenses, com escoles d'especialitat forense, s'integren en els instituts de medicina legal on radiqui l'existència d'un Tribunal Superior de Justícia i una Facultat de Medicina. Generalment es troben ubicats en capitals de província.
- b) La legislació que acompanya l'actuació del psicòleg com a perit dins de les clíniques, es contempla en la LE Criminal (per a proves pericials que versin sobre subjectes sotmesos en causes penals) i en la LO del poder judicial i el conveni col·lectiu (publicat al BOE el 03) 12) 1992), on es recullen les funcions del psicòleg, tant per als clínics com per als jutjats de família i de menors.
- A) ACTIVITATS D'AVALUACIÓ D'UN EXPERT EN PSICOLOGIA FORENSE (AVILA 1986). EL SUBJECTE DEL PERITATGE

a) ACTIVITATS D'AVALUACIÓ

Els psicòlegs forenses, en la seva actuació com a perits, hauran de realitzar les següents tasques:

- 1 °) Avaluació del testimoni
- 2 °) Avaluació de la competència per sotmetre's a judici
- 3 °) Avaluació sobre la imputabilitat dels fets a enjudiciar
- 4 °) Avaluació de la competència per a ostentar la guàrdia i custòdia
- 5 °) Avaluació del dany psicològic patit per les víctimes d'abusos sexuals, agressions, separacions i maltractaments

b) EL SUBJECTE DEL PERITATGE

Són subjectes sotmesos a processos penals, empresonats o no, en el moment de l'exploració.

- Les víctimes o testimonis de l'acte delictiu.
- Són subjectes sotmesos en causes civils, com separacions, divorcis, incapacitats. etc.

E) AVALUACIÓ DE SUBJECTES CAUSES PENALS O CIVILS

a) CAUSES PENALS

L'avaluació psicològica de tenir en compte els següents factors:

1 ° Història personal (antecedents personals i familiars, infància, adolescència, història sexual i de parella, etc.)

2 °) Història de delinqüència

3 °) Drogodependència

4 °) Aspectes cognitius

5 °) Personalitat

6 °) Integració socilaboral

7) Motivació cap al canvi

b) CAUSES CIVILS

L'avaluació psicològica de tenir en compte els següents factors:

1 °) Separació o divorci (custòdia, deteriorament mental després d'un accident, incapacitats civils, etc.)

2 °) Història personal (antecedents personals i familiars, estructura familiar, desenvolupament evolutiu, història laboral, etc.)

3 °) Nucli del conflicte

4 °) Aspectes cognitius

5 °) Integració socilaboral

B) PSICOLOGIA CRIMINAL. EL PÈRIT FORENSE I LA PROVA PERICIAL

a) Concepte de Psicologia Criminal: "Ciència que té per objecte l'estudi del comportament del delinqüent, les seves facultats i actituds en relació amb el delicte o la propensió a delinquir que té una determinada persona".

b) Concepte de perit forense: "Persona física o jurídica crida al procés perquè de manera objectiva i imparcial, emeti un dictamen sobre un fet en funció dels coneixements especials que tingui sobre una matèria determinada".

c) Concepte de prova pericial: "És un mitjà de prova en virtut del qual una persona amb coneixements especials o tècnics i aliena al procés, els aporta al mateix perquè el jutge pugui valorar millor la naturalesa dels fets" (és a dir, col·labora amb la justícia aportant coneixements que no tenen els jutges i tribunals).

C) PRINCIPIS DEL DICTAMEN PERICIAL DRETS I DEURES DELS PÈRITS: RECUSACIÓ DELS PERITS

a) PRINCIPIS DEL DICTAMEN PERICIAL

1 °) El perit en elaborar el seu informe ha de ser veraç. El fet de falsejar la veritat comporta responsabilitat criminal.

2 °) Ha de regir pel principi d'exactitud, abordant en el seu informe totes les qüestions que se li sotmetin, amb rigor i diligència.

3 °) La integritat en el seu informe suggereix que s'analitzin tots els fets i dades importants, sense poder silenciar o tractar-los de manera parcial o esbiaixat.

B) DRETS I DEURES DELS PERITS

1 °) El perit té el dret bàsic a cobrar els seus honoraris per l'informe que realment hagi emès.

2 °) El perit té el deure d'elaborar el seu dictamen aplicant científicament els coneixements professionals amb exactitud, veracitat i integritat.

3 °) Ha de formular jurament o promesa de dir veritat si accepta el càrrec i realitzar la prova (s) que se li encomani. Això suposa que haurà d'acudir a la crida del jutjat o tribunal quan se li reclami i emetre el seu informe amb objectivitat i imparcialitat.

4 °) pot incórrer en delictes d'obstrucció a la justícia si deixa voluntàriament de comparèixer a la crida del jutge (delictes de desobediència a l'autoritat).

5 °) Es pot incórrer en delictes de fals testimoni si falta maliciosament a la veritat en l'emissió de l'informe.

a).- LA RECUSACIÓ DEL PERIT

La llei busca la imparcialitat del perit, per això requereix d'aquest que actui d'una manera objectiva, i per garantir aquesta imparcialitat es concedeix a les parts la possibilitat de recusar els perits si es dona algun d'aquests requisits:

- 1 °) El parentiu amb la part contrària.
- 2 °) Haver emès amb anterioritat dictamen contrari a la part recurrent i sobre el mateix assumpte.
- 3 °) Haver prestat serveis com a perit al litigant contrari o ser dependent o soci.
- 4 °) Tenir interès directe o indirecte en el plet.
- 5 °) Tenir enemistat manifesta amb la part contrària.
- 6 °) Tenir amistat íntima amb alguna de les parts en el procés.

D) DICTAMEN PERICIAL EN EL PROCÉS PENAL I ETAPES A LA REALITZACIÓ DE LA PERICIAL PSICOLÒGICA

a) DICTAMEN PERICIAL EN EL PROCÉS PENAL

Respecte al dictamen dels perits cal fer les següents consideracions:

- 1 °) Ha de distingir la fase d'instrucció de la de judici oral.
- 2 °) En el procés penal els pèrits estan obligats a exercir el seu càrrec en virtut de la crida judicial, excepte causa fundada.
- 3 °) L'instructor i les parts poden demanar aclariments als perits.
- 4 °) Al judici oral assisteixen els jutges o magistrats que han de jutjar el cas concret, els advocats de l'administració, el M · fiscal, els advocats i els perits.
- 5 °) En el moment del judici oral els pèrits informaran del resultat de la perícia i respondrà a les preguntes de les parts, del fiscal, del jutge o del Jurat.

c) ETAPES EN LA REALITZACIÓ DE LA PERICIAL PSICOLÒGICA (BLAU 1984)

Podem, en aquest sentit, assenyalar les següents:

- 1 °) Iniciació del cas
- 2) Preparació d'expedient
- 3 °) Recollida legal dades

4 °) Avaluació de necessitats

5 °) Selecció d'estratègies

6 °) Informe pericial pròpiament dit

E) PROCÉS I TÈCNIQUES D'AVUACIÓ

a) PROCÉS D'AVUACIÓ

1 °) En un primer moment: el psicòleg forense obté una informació a través de les tècniques aplicades pròpies de la seva especialitat i, mitjançant les dades resultants, elabora diverses hipòtesis.

2 °) En un segon moment: s'analitzen i relacionen, pel psicòleg forense, les dades obtingudes amb altres informacions, per ex., Entrevistes, informes d'altres especialistes, etc.

3 °) Per a realitzar l'informe forense s'han d'analitzar conjuntament els dos tipus d'informació.

b) TÈCNIQUES D'AVUACIÓ

Generalment, els psicòlegs forenses solen utilitzar tests però han de disposar d'altres informacions que ajudin a realitzar una correcta i fiable avaluació.

1 °) Els tests són instruments científics d'avaluació per poder obtenir una informació vàlida i fiable de determinades característiques del subjecte a avaluar.

2 °) Les fonts d'error que, de vegades, poden esbiaixar l'avaluació d'un test poden referir-se a: desitjos de falsificar resultats, defensiva, tendència de resposta i desitjabilitat social de manera que les puntuacions obtingudes en les diferents proves, tot i ser fiables i vàlides, han de ser interpretades en un context més ampli.

3 °) S'ha de disposar d'altres fonts d'informació tant a nivell jurisdiccional com psicològic per a l'informe final i, per a això, s'ha de tenir en compte la història familiar, forense, educativa, laboral, psicològica, psiquiàtrica, sexual, mèdica, drogoaddicció. etc., del subjecte a avaluar.

4 °) Les conclusions finals del dictamen sobre la prova forense s'han de justificar científicament.

F) FASES DEL PROCÉS D'AVUACIÓ DE LA PROVA PSICOLÒGICA FORENSE

Podem distingir les següents fases:

a) FASE DE SELECCIÓ DE LES PROVES

La ITC (Comissió Internacional de Tests) recomana:

- 1 °) Elegir les tècniques adequades per als objectius de l'avaluació.
- 2 °) No acceptar qualsevol test recomanat, sobretot si busquen un interès comercial.
- 3 °) Assegurar-se que la prova conté els elements científics adequats.
- 4 °) Assegurar-se que és adequada per al context forense de què es tracta.
- 5 °) Comprovar que té detectors adequats per a una possible manipulació.

b) FASE D'APLICACIÓ DEL TEST

L'avaluació comença a partir de la primera presa de contacte amb el subjecte avaluat però, a més, requereix del seguiment d'altres observacions:

- 1 °) Observar la conducta visual i no visual del subjecte avaluat.
- 2 °) Aconseguir un bon "rapport", ja que la falta de col·laboració pot dependre d'això.
- 3 °) Observar si actua o no maldestrament, ja que pot indicar que està influït pels efectes de substàncies.
- 4 °) Observar l'orientació en l'espai i en el temps, és a dir, deteriorament, dificultats d'atenció, cansament, ansietat, problemes mentals greus, etc.
- 5 °) Observar possibles crisis depressives o d'ansietat com a conseqüència del procés judicial, que poden influir en la memòria, comprensió i llenguatge de la persona avaluada.
- 6 °) Si hi ha dubtes sobre una possible falsificació o manipulació del testimoni, caldrà avaluar l'estat cognitiu, la memòria i els trastorns psiquiàtrics del subjecte avaluat.

c) FASE DE CORRECCIÓ DEL TEST

Segons la ITC (Comissió Internacional de Tests) cal seguir les instruccions següents:

- 1 °) Seguir els procediments estandarditzats
- 2 °) Utilitzar els avantatges de la correcció informatitzada

d) FASE D'INTERPRETACIÓ DEL TEST

Hem de partir de les següents directrius:

- 1 °) Estar capacitat per a una bona comprensió de les bases teòriques del test.
- 2 °) Estar capacitat per a una bona comprensió professional de les escales, normes, barems i puntuacions utilitzades.
- 3 °) Interpretar els resultats segons la informació donada per la persona avaluada en atenció a la seva cultura, edat, etc.
- 4 °) Evitar generalitzar els resultats d'un test o trets o característiques del subjecte no mesurats ni estudiats.
- 5 °) Usar els punts de tall només amb dades vàlides i fiables.
- 6è) Donar resposta a les preguntes formulades per qui va demanar l'informe.
- 7 °) Evitar interferències diagnòstiques o interpretatives de les escales el perfil hagi quedat invalidat.
- 8 °) No utilitzar interpretacions o perfils que no hagin estat prou contrastats i validats.

e) FASE D'ELABORACIÓ DE L'INFORME

Seguirem les següents premisses:

- 1 °) El nivell tècnic dels continguts de l'informe han de ser els més adequats per a la comprensió dels receptors.
- 2 °) Les dades dels tests hauran de completar amb altres fonts d'informació.
- 3 °) El pes de les puntuacions ha de ser explicat i confrontat amb altres fonts d'informació.
- 4 °) S'ha d'utilitzar un llenguatge comprensible per al receptor i s'evitarà qualsevol tipus de al·lusions tècniques pròpies de l'especialitat que no siguin comprensibles per persones llegendes en la matèria.
- 5 °) L'estructura de l'informe haurà encaixar amb el context general de l'avaluació.
- 6 °) Caldrà incloure un resum en els informes escrits i, quan sigui pertinent, recomanacions escrites.

f) FASE DE CONCLUSIÓ DE L'AVALUACIÓ FORENSE

Abans de procedir a la conclusió de la prova pericial forense hem de distingir entre:

- Hipòtesi no provada
- Probabilitat basada en dades
- Un raonable o absolut grau de certesa

Com a norma general:

- 1 °) No hem d'elaborar conclusions psicològiques sobre aspectes estrictament legals.
- 2 °) No elaborar conclusions sobre aspectes que no han estat provats o contrastats amb les dades obtingudes.
- 3 °) S'ha de demostrar un cert grau de certesa o probabilitat en l'exposició de les dades obtingudes.

G) LA CONTRIBUCIÓ DE L'AVALUACIÓ PSICOLÒGICA EN ELS PROCESSOS PENALS

Els sistemes de justícia recorren a la psicologia per a establir l'autèntica responsabilitat penal d'un subjecte a l'hora de cometre el fet delictiu.

En principi, el subjecte que comet el delictu és culpable d'aquest, però els sistemes de justícia a més de centrar la seva atenció i judici en l'acte en si (legalitat), també necessiten valorar les característiques personals de qui el comet. Un acte pot ser il·legal i no suposar culpabilitat per al seu autor.

Per això, els experts en testificar en casos de possible trastorn mental són metges, psiquiatres i psicòlegs. Aquests avaluadors de la salut mental col·laboren amb la Justícia perquè els actes penats per la llei poden, de vegades, materialitzar sense que hi hagi voluntat i coneixement del que ho comet i, en aquests casos, l'acció dolosa no es dona.

El concepte jurídic de imputabilitat procedeix de la conjunció dels criteris judicials i psicològics per discernir quan un subjecte és responsable dels seus actes i, si ho és, assumir la responsabilitat de complir una sanció penal.

El psicòleg forense pot aportar en la seva avaluació totes les dades que li doni el MMPI, el MCMI o el MACI, que els serviran per saber si el subjecte en el moment de cometre el delictu es trobava o no amb les seves facultats mentals intactes.

Per concloure direm que ha d'haver relació entre l'esdeingut pel fet delictiu i la situació cronològica a l'hora de controlar la situació cognitiva i psicopatològica del subjecte.

El psiquiatre i el psicòleg han de determinar en quina mesura una persona és o no responsable dels seus actes i, per tant, mereixedora de culpa i de responsabilitat criminal segons la gravetat dels fets il·lícits comesos pel subjecte.

El terme de responsabilitat té un referent: la persona que ha comès l'acte punible i el jutge o jurat que han de jutjar la responsabilitat del subjecte que ha comès el fet criminal.

L) EXIMENTS PREVISTOS AL CODI PENAL I CRITERIS EXIGITS PER LA JURISPRUDÈNCIA PER PODER DETERMINAR LA RESPONSABILITAT CRIMINAL

a) EXIMENTS PREVISTOS EN EL CODI PENAL

Per eximents hem d'entendre les situacions per les quals el subjecte que comet el fet delictiu queda exclòs de responsabilitat criminal.

Alguns eximents "permeten" la realització d'aquests comportaments lesius convertint-lo en "lícits", per ex., Els casos de legítima defensa, estat de necessitat, minoria d'edat, etc. Altres eximents exclouen la responsabilitat criminal no perquè justifiquin el fet, sinó perquè el seu autor el comet en circumstàncies personals que impedeixen afirmar la seva culpabilitat, Pot passar també que el subjecte es declari responsable de les seves accions però no de les conseqüències que se'n puguin derivar (intencionalitat).

També pot passar que el subjecte es consideri responsable de la seva conducta, tingui voluntat de realitzar-la i, a més, voleu aconseguir un objectiu amb la seva actuació, però la conducta resultant pot no tenir les conseqüències previstes.

b.- CRITERIS SEGUITS PER LA JURISPRUDÈNCIA PER PODER DICTAMINAR LA RESPONSABILITAT PENAL

Quatre són els criteris que seguirem:

1 °) Criteri psicopatològic quantitatiu: El diagnòstic d'un estat psicopatològic que s'ha donat en el mateix instant de l'acte descarta automàticament la responsabilitat criminal.

2 °) Criteri cognitiu: Ve referit a la "aptitud" del presumpte delinqüent per comprendre la il·licitud del fet o de controlar el seu comportament (ens referim al "dol", que requereix coneixement que el que es fa és il·lícit i voluntat de voler realitzar tot i això).

3 °) Criteri de causalitat: Existència d'una relació de causalitat entre el trastorn i l'acte criminal, és a dir, l'acte és conseqüència del trastorn ja que sense aquesta patologia no s'hagués realitzat el fet il·lícit.

4 °) Criteri cronològic: És la coincidència en el temps entre el trastorn i els fets imputats.

NOTA: - Quan el trastorn no compleix totes les condicions indicades o les compleix de manera insuficient, deixa de constituir una circumstància eximent.

M) LA DELINQÜÈNCIA COM TRASTORN ANTISOCIAL

Quin tipus de responsabilitat, si n'hi ha, es preveu per a aquells delinqüents diagnosticats de trastorn antisocial?:

a) La "American Law Institute" (ALI) no veu el trastorn antisocial de la personalitat com eximent.

b) ROGERS i McKee (1995), van plantejar que els acusats amb trastorn antisocial de la personalitat presenten una simptomatologia que va més enllà d'aquest trastorn i del seu comportament criminal, però la criminalitat no és un component necessari del trastorn antisocial.

c) En estudis sobre el MMPI es va poder comprovar que les puntuacions en l'escala pd augmentaven com més gran era la gravetat de la conducta delinqüencial i les puntuacions altes també estaven relacionades amb problemes de conducta i ajust escolar.

d) Els pacients adolescents interns amb altes puntuacions en pd es descriuen com: hostils, rebels, no motivats en la psicoteràpia i probablement, amb abús de drogues i alcohol (ARCHER i col. 1988).

PROCESSOS IMPLICATS EN L'APRENTATGE PER NO delinquir. (LES PREMISSES DE Eysenk)

I) CONCEPTE

Els processos implicats en l'aprenentatge per a no delinquir podem sintetitzar en tres:

a) Aprenentatge clàssic: basat en l'associació de conductes i la fi és el manteniment de l'evitació passiva.

b) Aprenentatge operant: basat en les conseqüències de les conductes i la fi és el manteniment de reforços positius) negatius.

c) Aprenentatge vicari: basat en l'observació de models i la fi es dirigeix al manteniment d'un reforçament vicari i un autoreforç.

f) PREMISSES DE Eysenk

Per aquest autor, l'aprenentatge per a no delinquir o adquisició de la consciència moral es produeix a través de processos de condicionament. Ara bé, aquest procés de condicionament no són iguals per a tots els subjectes, sinó que seran resultat de la seva diferent nivell d'activació (el que es coneix com arousal) que vindrà genèticament determinat.

a) extraversió i CONDUCTA ANTISOCIAL. Els extravertits tenen una baixa activació cortical (arousal), el que dóna lloc a les següents consideracions:

- 1 °) Capacitat d'aprenentatge més lenta i feble que els introvertits.
- 2 °) Condicionament més lent i baixa reactivitat als estats aversius
- 3 °) Menor condicionament o interiorització de pautes de conducta convencionals.
- 4 °) Major necessitat estimulativa que els introvertits.
- 5 °) Major tendència a la recerca de risc i aventures.
- 6 °) Tenen major predisposició a les conductes antisocials.

c) NEURÒTIC I CONDUCTA ANTISOCIAL

Els introvertits són persones preocupades i ansioses, el que dóna lloc a les següents premisses:

- 1 °) Drive (o mecanisme d'amplificació de les tendències conductuals)
- 2) Enfortiment de tendències de extraversió
- 3 °) Interferències en l'aprenentatge
- 4 °) Menor adquisició de pautes socials convencionals.
- 5 °) Conclusió: si en el subjecte es conjuguen aquests factors tindran una major predisposició a les conductes delictives.

C) PSICOTISME I CONDUCTA ANTISOCIAL

Aquests subjectes tenen una major predisposició a les conductes delictives si reuneixen les següents variables:

1 °) Irritabilitat

2 °) Impulsivitat

3 °) Despreocupació

4 °) Fredor afectiva

d) MODEL INTERACCIONS A LA CONDUCTA ANTISOCIAL

Part aquest model de les variables ambientals de:

1 °) Ambient i socialització

2 °) Context i oportunitat

Aquestes variables poden predisposar als subjectes a una major extraversió, neuroticisme o psicoticisme i, com a resultat d'això, poden passar de la conducta antisocial a la delictiva.
